

FINANSAL KİRALAMA İŞLEMLERİNİN VERGİLENDİRİLMESİ

Bülent Muharrem YILDIZ
Vergi Denetmeni

GİRİŞ:

Ülke kalkınmasında yatırımların önemi yadsınamaz. Yatırımların gerçekleşmesi; üretim faktörlerinin maliyetleri, ülkenin genel ekonomik yapısı, teşvik mevzuatı, vergi istisna ve muafiyetleriyle doğru orantılıdır.

Gelişmekte olan ülkelerde sermaye birikiminin yeterli düzeyde olmaması, yatırımları olumsuz yönde etkilemektedir.

Bu nedenle kamu ve özel sektör yatırımlarında doğan finansman yetersizlikleri kanunlarla getirilen yasal düzenlemelerle giderilmeye çalışılmıştır.

28.06.1985 tarihinde yayınlanan 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu, şirketlere finansman sağlamaya yönelik finansal kiralama-yı düzenlemektedir.

Yazımızın konusunu Finansal Kiralama Kanunu, finansal kiralama işlemlerinde vergilendirme oluşturmaktadır.

I - FINANSAL KİRALAMA KANUNU

A) AMAÇ

Bu Kanunun amacı, finansman sağlamaya yönelik finansal kiralamayı düzenlemektir.

B) KAPSAM

3226 Sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun 2'nci maddesi: "Bu

Kanun, sözleşmenin hukuki yapısı, tarafların karşılıklı hak ve yükümlülüklerini düzenleyen hükümleri kapsar" şeklindedir.

C) TANIMLAR

Kanunun 3'üncü maddesinde yer alan

- Sözleşme; Finansal kiralama sözleşmesi,
- Kiralayan; Finansal kiralama şirketleri,
- Kiracı; Finansal kiralamayı kabul eden,
- Mal; Finansal kiralamaya konu malı,
- Kiralama bedeli; Finansal kiralama bedelini,

ifade etmektedir.

D) SÖZLEŞME VE KONUSU

Sözleşme; kiralayanın, kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü kişiden satın aldığı veya başka suretle temin ettiği bir malın zilyetliğini her türlü faydayı sağlamak üzere ve belli bir süre feshedilmemek şartı ile kira bedeli karşılığında, kiracıya bırakılmasını öngören bir sözleşmedir.

Sözleşmeye, taşınır veya taşınmaz mallar konu edilir. Patent gibi fikri ve sınai haklar sözleşmeye konu edilmez.

Sözleşmeye konu edilen malın finansal kiralama bedeli, Türk Lirası veya Merkez Bankası'nca alım-satımı yapılan döviz cinsinden belirlenebilir.

Yurt dışından yapılacak finansal kiralama bedelinin yıllık 25.000 Amerikan Doları karşılığı Türk Lirasından az olamayacağı, ilgili Kanunun 6'ncı maddesinde açıklanmıştır.

Kanun sözleşmenin belli bir süre feshedilemeyeceğini hüküm altına almış olup, süre en az dört yıldır. Hangi hallerde bu sürenin kısıllacağı Bakanlar Kurulunca açıklanacak, yönetmeliklerle belirlenecektir.

E) SÖZLEŞMENİN ŞEKİL VE TESCİLİ

Sözleşme düzenleme şeklinde noterlikçe yapılır. Finansal kiralamaya konu olan malların niteliklerine göre işlemlerinin nasıl yapılacağı 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun 8'nci maddesiyle hüküm altına alınmış olup, aşağıda açıklanmıştır.

– Taşınır mala dair sözleşme kiracının ikametgahı noterliğinde "Özel Sicile" tescil edilir.

– Taşınmaz mala dair sözleşme taşınmazın bulunduğu tapu kütüğünün "Beyanlar" hanesine,

– Gemilere dair sözleşmeler gemi siciline şerh edilir.

Tescil veya şerhden sonra üçüncü kişilerin finansal kiralama konusu mal üzerindeki aynı hak iktisapları kiralayana karşı ileri sürülmez.

Yurt dışında yerleşik kiralama şirketlerinin Türkiye'de şubesi yoksa sözleşmeler Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığının bağlı bulunduğu Bakanlıkça tescil edilir.

F) FİNANSAL KİRALAMA KONUSU MALIN SATIN ALINMASI

Finansal kiralama konusu malın mülkiyeti kiralayan şirkete aittir. Sözleşmeyle "zilyetlik" kiracıya ait olmaktadır. Fakat, sözleşme süresinin sonunda kiracının malın mülkiyetini satın alma hakkı hüküm altına alınabilir.

G) KİRALAYAN ŞİRKETİN HUKUKİ YAPISI VE SERMAYESİ

Kiralayan şirketin "Anonim Ortaklık" şeklinde kurulacağı 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nun 10'uncu maddesinin birinci fıkrasıyla hüküm altına alınmıştır.

Kiralayan şirketlerin kuruluşu, şube açmaları ile yabancı şirketlerin Türkiye'de şube açmaları Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın bağlı bulunduğu Bakanlığın ön izniyle mümkündür. Konu hakkında 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu hükümleri saklıdır.

Kiralayan şirketlerin ödenmiş sermayelerinin ne kadar olacağı yasayla hüküm altına alınmış olup,

– Yerli kiralayan şirketlerin ödenmiş sermayeleri bir milyar Türk Lirasından,

– Yabancı kiralayan şirketlerin Türkiye'de açılan şubelerinde ödenmiş sermayeleri iki milyon Amerikan Doları karşılığı Türk Lirasından,

az olamaz.

H) SÖZLEŞMENİN HÜKÜM ve SONUÇLARI

Sözleşmenin içerdiği hüküm ve sonuçları aşağıdaki şekilde irdelemek mümkündür.

1 - KİRAÇININ HAK ve BORÇLARI

Kiracı, sözleşme müddetince finansal kiralama konusu malın zilyedi olup, sözleşme amacına uygun olarak her türlü faydayı elde etme hakkına sahiptir. (3226 Sayılı Kanun Md. 13)

Kiracı, finansal kiralamaya konu malı özenle kullanmak zorundadır. Bakım ve onarım masrafları da kiracıya aittir.

Yine, malın sözleşme süresi içinde göreceği hasar ve ziyai durumunda sorumluluk kiracıya ait olup, sigorta miktarının karşılanmayan kısmıyla sınırlandırılmıştır. Bu fark finansal kiralama bedelleriyle ödenir.

Ayrıca, kiracının finansal kiralama konusu maldaki zilyedliğini başkasına devretmesinin mümkün olmadığı ilgili Kanunun 15'inci maddesinde belirtilmiştir.

Kiralayan şirketin malın imalatçısı veya satıcısı ile zamanında sözleşme yapmaması, ödemeleri yerine getirmemesi veya diğer sebepler ile kiracıya teslim yapmaması durumunda, Borçlar Kanunu'nun 106'ncı maddesi hükmü işletilecektir.

Borçlar Kanunu'nun 106'ncı maddesi hükmü: "Karşılıklı taahhütleri havi olan bir akitte iki taraftan biri mütemerrit olduğu takdirde, diğer borcun ifa edilmesi için münasip bir mehil tayin veya münasip bir mehilin tayinini hakimden isteyebilir" şeklindedir.

Borç mehil zarfında ifa edilmemişse, kiracının Borçlar Kanunu'nun 106'ncı maddesinin ikinci fıkrası hükmü uyarınca; zarar ve ziyan talep hakkı veya akdi fesih hakkı vardır.

2 - KİRALAYAN ŞİRKETİN HAK VE BORÇLARI

Finansal kiralama konusu malın mülkiyeti kiralayan şirkettir.

Kiralayan şirket, bu malı sözleşme süresince sigorta ettirmek zorundadır. Sigorta primlerinin ödenmesi kiracı tarafından gerçekleştirilir.

Kiralayan sözleşmede aksine bir hüküm yer almamışsa; finansal kiralamaya konu malın mülkiyetini üçüncü kişiye devredemez.

Sözleşme devir yetkisi tanıyorsa, ancak başka kiralayana devir yapabilir. Devralan sözleşme hükümlerine uymak zorundadır.

Devir işleminin kiracıya karşı geçerli olabilmesi, kiracıya haber verilmesine bağlıdır.

3 - TARAFLARIN İFLASI VEYA İCRA TAKİBİNE UĞRAMASI

Finansal kiralama sözleşmesinde taraf olanların iflası veya icra takibine uğraması hallerinde 3226 sayılı Kanunun 19 ve 20'nci maddelerinde yer alan hükümlere göre işlem yapılacaktır.

Konuyu taraflar açısından değerlendirmek gerekmektedir.

a - Kiracının İflas veya İcra Takibine Uğraması

aa - Kiracının İflası Durumu

Kiracının iflası halinde iflas memuru; İcra ve İflas Kanunu'nun 221'nci maddesinin birinci fıkrası hükümlerine göre büro teşkilinden önce, finansal kiralama konusu malların tefrihine karar verir.

bb - İcra Yoluyla Takip Hali

Kiracı aleyhine icra yoluyla takip yapılması durumunda; icra memuru, finansal kiralama konusu malların takip dışı tutulmasına karar verir.

b - Kiralayanın İflası Veya İcra Takibine Uğraması

aa - Kiralayanın İflası Durumu

Kiralayanın iflası halinde; sözleşme, kararlaştırılan sürenin sonuna kadar "İflas masası"na karşı geçerliliğini korur.

bb - İcra Takibi Durumunda

Finansal kiralama konusu mallar, sözleşme süresince haczedilemez.

II - FİNANSAL KİRALAMANIN VERGİ KANUNLARI YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Finansal Kiralama Kanunu'nun kapsadığı işlemler, vergi mevzuatımızı oluşturan çeşitli vergi kanunlarında "Vergilendirme" açısından ele alınmıştır. Ayrıca, ilgili Kanunda vergi yönünden de düzenleyici hükümlere yer verilmiştir.

Konuyu vergi açısından düzenleyen kanunlar yönünden değerlendirelim.

A) KURUMLAR VERGİSİ YÖNÜNDEN

Kiralayan şirketin, hukuki yapısının Anonim ortaklık şeklinde olacağı Finansal Kiralama Kanunu'nun 10'uncu maddesinde açıklanmıştır.

Kurumlar vergisi yönünden kiralayan şirketler tam ve dar mükellef olma yönünden farklı şekillerde vergilendirilmektedir.

Bilindiği üzere, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 9'uncu maddesi hükmü, tam mükellefiyet için anılan Kanunun birinci maddesinde yazılı tüzel kişiliklerin kanuni ve iş merkezlerinin Türkiye'de bulunmasını yeterli saymıştır.

Tam mükellefiyet durumunda, gerek yurt içi, gerekse yurt dışı kazançlar kurumlar vergisi kapsamındadır.

Ayrıca, K.V.K.'nın 11'nci maddesiyle hüküm altına alınan dar mükellefiyet kapsamındaki kurumların sadece Türkiye'de elde ettikleri kazançları kurumlar vergisine tabidir.

Öte yandan, Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 24'üncü maddesinde; dar mükellefiyete tabi kurumların ticari, zirai, sair kazanç ve iratları dışında kalan kazanç ve iratları ile telif, imtiyaz vb. hakların satışı, devri ve temlik karşılığında alınan bedellerin % 25 Kurumlar vergisi tevkifatına tabi olacağı belirtilmiştir.

10.12.1985 tarih ve 85/10178 sayılı B.K.K. Kurumlar Vergisi Kanununun 24'ncü maddesindeki tevkifat nispetlerini düzenlemektedir. 3.8.1989 tarihinden itibaren yürürlüğe giren 89/14237 sayılı B.K.K. ile değişen şekline göre, finansal kiralama kapsamındaki gayrimenkul sermaye iratlarına % 0,5 nispetinde tevkifat uygulanacaktır

Yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, dar mükellefiyete tabi kurumlarda finansal kiralama kapsamındaki gayrimenkul sermaye iratlarında % 0,5 vergi tevkifatıyla yetinilecek, kiralama konusu malın sözleşme sonunda satılması halinde doğacak kazanç kurum kazancı olarak vergilendirilecektir. (22.12.1992 tarih ve 92/3897 Sayılı kararnamenin eki kararla 1.1.1993 tarihinden itibaren % 1 olarak)

B) GELİR VERGİSİ YÖNÜNDEN

Gelir Vergisi Kanunu'nda yatırım indirimi konusu Ek 1-6'ncı maddelerle hüküm altına alınmıştır.

Finansal Kiralama Kanunu'nun 28'inci maddesinde, yatırımların teşvik belgesine bağlanmaları şartıyla finansal kiralama yoluyla gerçekleştirilmesi halinde kiralayan şirketlerin de yatırım indiriminden yararlanacağı belirtilmiştir.

Yatırım indiriminden yararlanan kurum kazançları tam mükellefiyete tabi kurumlar dışında dar mükellefiyet kapsamındaki kurumlara da uygulanmak üzere, K.V.K.nun 8/9 bend hükmüyle kurumlar vergisinden "istisna" edilmiştir.

Yatırım indirimi istisnasından yararlanan dar mükellef kurumdan G.V.K.'nun 94/8 maddesinin "b" bendi hükmüne göre % 10 tevkifat yapılacaktır. Nisbet 30.12.1988 tarihinde yayınlanan 88/13644 sayılı B.K.K. ile düzenlenmiştir.

Gelir Vergisi Kanunu ile ilgili olarak yayımlanan 146 ve 150 seri numaralı G. Vergisi Genel Tebliğlerinde finansal kiralama kanunu kapsamındaki işlemlerde yatırım indirimi istisnasının nasıl uygulanacağı kapsamlı olarak açıklanmıştır.

C) KATMA DEĞER VERGİSİ YÖNÜNDEN

31.05.1991 tarihinde yayınlanan 17.5.1991 tarihli ve 91/1855 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı eki kararın 3'üncü maddesinde, bu kararın eki (I) sayılı listenin 10'uncu sırasında yer alan parantez içi hükmün 1 Haziran 1991 tarihinden itibaren yapılacak finansal kiralama sözleşmelerine konu kara nakil vasıtaları için uygulanacağı belirtilmiştir.

Bakanlar Kurulu Kararı ekli kararda yer alan (I) Sayılı Listeye göre, finansal kiralamaya konu mallarda uygulanacak vergi nispetleri, 22.12.1992 tarih ve 92/3896 sayılı kararnamenin eki kararla, 1.1.1993 tarihinden itibaren;

- Binek otomobillerin finansal kiralama şirketlerine veya bu şirketlerce teslimi % 20,
- Diğer kara nakil vasıtalarının teslimi % 6,
- Finansal kiralamaya konu diğer teslimlerde % 1 olarak uygulanacaktır.

Ancak, % 20 ve % 6 oranları 27.10.1993 tarih ve 93/4932 sayılı Kararnamenin eki karar ile 1.11.1993 tarihinden sonra yapılacak finansal kiralama sözleşmelerinde % 23 ve % 8 olarak uygulanacaktır.

Finansal kiralama kuruluşlarına, finansal kiralama kapsamında mal teslim eden mükelleflerin, alımlarından yüklendiği katma değer vergilerinin indirim konusu yapılmayan kısmı iade edilmeyecek ve gider-maliyet unsuru olarakta dikkate alınmayacaktır. (Bkz. 25 Seri No'lu K.D. Vergisi Tebliğinin C Bölümü)

Teşviğe bağlı yatırımlarda, finansal kiralamaya konu malların ithal yo-

luyla getirilmesi durumunda kiralayan şirketin katma değer vergisi er-telemesinden yararlanması mümkündür.

D) GÜMRÜK VERGİLERİ YÖNÜNDEN

Yabancı şirket ile kiracı arasında akdedilen sözleşmeye göre getirilen mallara,

a) Sözleşmede satın alma hakkı yer almamışsa, teşvik belgesinde gümrük muafiyetinden yararlanması öngörülmeyen malların sözleşmeye satılma hakkı yazılsa bile, geçici muafiyete dair hükümler işletilir.

Bu şekilde Türkiye'ye getirilen mallar için, ileride doğacak vergileri karşılayacak miktarda teminat alınır. Sözleşme sonunda ithalatın yapılmaması ve sözkonusu malların kiralayana iade edilmek üzere yurt dışına çıkarılması halinde teminatın çözülmesi gerekir.

b) Sözleşme süresi sonunda finansal kiralama konusu malların kesin ithalatının yapılması halinde, vergi ödeme mükellefiyetinin bağlandığı tarihteki cari kur ve normal fiyat üzerinden hesaplanacak gümrük vergileri tahsil edilecektir.

Konu, Finansal Kiralama Kanunu'nun 29'uncu maddesi ve gümrük mevzuatıyla düzenlenmiştir.

F) DİĞER VERGİLER YÖNÜNDEN İSTİSNA

Finansal Kiralama Kanunu'nun 30'ncu maddesi hükmüyle finansal kiralama sözleşmeleri her türlü vergi, resim ve harçtan müstesnadır.

III - DEĞERLENDİRME

Finansal Kiralama Kanunu özellikle yatırımcı firmaların doğabilecek finansal sorunlarına çözüm getirmek amacıyla çıkarılmış olup, konu diğer vergi kanunlarımızla da düzenlenmiştir.

Yapılan Düzenlemelerde

a) Dar mükellefiyet vergileme açısından tam mükellefiyete nazaran avantajlı konumdadır. Tam mükellefiyet kapsamındaki kurumlarda, vergi nispetinde yapılacak indirimlerle kısmi iyileştirme sağlanması,

b) Katma değer vergisi açısından finansal kiralama şirketlerine yapılan teslimlerde indirilemeyen katma değer vergilerine gider olarak kazançtan indirim olanağının tanınması halinde kanundan belirlenen fayda yükselecektir.